Ερμηνεία της Αγίας Τριάδας του Αντρέι Ρουμπλιώφ (Παύλος Ευδοκίμωφ)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 28 Μαΐου, 2018

1. Στὰ 1515 ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ στὴ Μόσχα μόλις εἶχε διακοσμηθῆ μὲ εἰκόνες λαμπρές, ἐκτελεσμένες ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ μεγάλου διδασκάλου Ρουμπλιώφ. Ὅταν ὁ μητροπολίτης, οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πιστοὶ μπῆκαν σ' αὐτόν, ὅλοι μὲ μία φωνὴ ἀνέκραξαν: «Ἀληθινὰ ἀνοίγονται οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ λαμπρότητες τοῦ Θεοῦ παρουσιάζονται». Κατανοοῦμε ἀπόλυτα αὐτὸ τὸ αἴσθημα ἐμπρὸς στὴν εἰκόνα τῶν εἰκόνων, τὴν **εἰκόνα τῆς ἁγίας Τριάδος**, ἐκτελεσμένη στὰ 1425 ἀπὸ τὸν **μοναχὸ Ἀνδρέα Ρουμπλιώφ**. Ἑκατὸν πενῆντα περίπου χρόνια ἀργότερα ἡ σύνοδος τῶν Ἑπτὰ Κεφαλαίων τὴν ἀναγνωρίζει ὡς **ὑπόδειγμα τῆς ἁγιογραφίας καὶ ὅλων τῶν ἀναπαραστάσεων τῆς ἁγίας Τριάδος**.

Στὰ 1904 ἡ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν μνημείων ἀφαιρεῖ τὰ μεταλλικὰ κοσμήματα καί, ὕστερα ἀπὸ μία ἐργασία ἀπαλλαγῆς ἀπὸ στρώματα μεταγενέστερα, ἡ εἰκόνα παρουσιάσθηκε μὲ μιὰ τέτοια λάμψη, ὥστε τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς κυριολεκτικὰ ἀναστατώθηκαν. Μποροῦμε νὰ εἰποῦμε μὲ βεβαιότητα, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε παρόμοιο ὡς πρὸς τὴν δύναμη τῆς θεολογικῆς συνθέσεως, τὸν πλοῦτο τοῦ συμβολισμοῦ καὶ τὴν ἄφθαστη καλλιτεχνικὴ ὡραιότητα.

2. Μποροῦμε νὰ ξεχωρίσωμε **τρία ὑπερκείμενα ἐπίπεδα**. Τὸ **πρῶτο** εἶναι ἡ ἀνάμνηση τῆς βιβλικῆς διηγήσεως γιὰ τὴν **ἐπίσκεψη τῶν τριῶν ὁδοιπόρων στὸν Ἀβραάμ** (Γεν. ιη΄ 1 - 15), ποὺ τὴν ἑρμηνεύει τὸ λειτουργικὸ σχόλιο: «Μακάριε Ἀβραάμ, τὴν εἶδες καὶ τὴν δέχθηκες ἐσὺ τὴν μία καὶ τριαδικὴ θεότητα»*. Ἡ ἀπουσία ὅμως τῶν μορφῶν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Σάρρας μᾶς καλεῖ τώρα νὰ εἰσδύσωμε βαθύτερα, στὸ **δεύτερο ἐπίπεδο**, στὸ ἐπίπεδό της **«θείας οἰκονομίας»**. Οἱ τρεῖς οὐράνιοι ὁδοιπόροι ἀποτελοῦν τὸ «Αἰώνιο Συνέδριο» καὶ τὸ τοπίο ἀλλάσσει σημασία: ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀβραὰμ γίνεται ἀνάκτορο καὶ ναός, ἡ δρῦς τοῦ Μαμβρῆ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς καὶ ὁ κόσμος ἕνα σχηματικὸ κύπελλο μέσα στὴν φύση, ἀνάλαφρο σημεῖο τῆς παρουσίας της. Τὸ ἐπιτραπέζιο σκεῦος μὲ τὸ μοσχάρι τὸ ἀντικαθιστᾶ τὸ ποτήριο τῆς εὐχαριστίας.

Οἱ τρεῖς ἄγγελοι ἀνάλαφροι καὶ λιγεροὶ μᾶς **παρουσιάζουν σώματα πολὺ ἐπιμηκυσμένα** (δεκατέσσερες φορὲς τὸ μῆκος τῆς κεφαλῆς, ἀντὶ γιὰ ἑπτὰ στὴν φυσικὴ διάσταση τοῦ ἀνθρώπου). **Οἱ πτέρυγες τῶν ἀγγέλων**, καθὼς καὶ ὁ σχηματικὸς τρόπος τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ τοπίου δίδουν τὴν ἄμεση ἐντύπωση τοῦ **ἄϋλου**, τῆς ἀπουσίας κάθε γήινου βάρους. Ἡ ἀνάστροφη προοπτικὴ ἐξαφανίζει τὴν ἀπόσταση, τὸ βάθος, ὅπου τὰ πάντα χάνονται ἀπόμακρα, καὶ μ' ἕνα ἀποτέλεσμα ἀντίθετο φέρει κοντά μας τὶς μορφές, **δείχνοντας πὼς ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖ καὶ παντοῦ**. Ἡ χαρωπὴ ἐλαφράδα τοῦ συνόλου, μυστικό της ἰδιοφυΐας τοῦ Ρουμπλιώφ, δημιουργεῖ ἕνα φτερωτὸ ὅραμα.

Τὰ τρία πρόσωπα βρίσκονται σὲ συνομιλία. Τὸ θέμα της θὰ πρέπη νὰ εἶναι τὸ κείμενο τοῦ Ἰωάννου: «*Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν*».

Ὁ Λόγος ὅμως τοῦ Θεοῦ εἶναι πάντοτε πράξη: παίρνει τὴν μορφὴ τοῦ ποτηρίου.

Τὸ **τρίτο ἐπίπεδο**, ἐνδοθεϊκό, μόνον ὑποβάλλεται· εἶναι ὑπερβατικὸ καὶ ἀνέφικτο. Ὡστόσο εἶναι παρόν, ἀφοῦ ἡ οἰκονομία τῆς σωτηρίας ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ.

3. **Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἀγάπη μεσ' στὴν τριαδικὴ οὐσία του καὶ ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν κόσμο δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἀπαύγασμα τῆς τριαδικῆς του ἀγάπης**. **Ἡ δωρεὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, ποὺ δὲν εἶναι ποτὲ ὑστέρημα, ἀλλὰ ἔκφραση τῆς περίσσειας τῆς ἀγάπης του, εἰκονίζεται μὲ τὸ ποτήριον** · οἱ ἄγγελοι εἶναι συγκεντρωμένοι γύρω ἀπὸ τὴν θεία τροφή. Οἱ τελευταῖες ἐργασίες ἀνεκάλυψαν τὸ περιεχόμενο τοῦ ποτηρίου: τὸ τελευταῖο στρῶμα, ποὺ παρίστανε ἕνα βότρυ, ἔκρυβε τὸ ἀρχικὸ σχεδίασμα, τὸν Ἀμνό, ποὺ μᾶς κάνει νὰ συσχετίσωμε τὸ οὐράνιο Δεῖπνο μὲ τὰ λόγια της Ἀποκαλύψεως: «*Τὸ ἀρνίον ἐσφαγμένον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου*». **Ἡ ἀγάπη, ἡ θυσία, ὁ σφαγιασμός, ὑπάρχουν πρὶν ἀπ' τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου· βρίσκονται στὴν ἀρχή**.

Οἱ τρεῖς ἄγγελοι εἶναι σὲ ἀνάπαυση, μία ἀνάπαυση ποὺ εἶναι ἡ ὑπέρτατη εἰρήνη τοῦ ὄντος καθεαυτό. Ἡ ἀνάπαυση ὅμως αὐτὴ εἶναι καὶ «*μεθύουσα*», μία πραγματικὴ ἔκσταση, ἡ «*ἔξοδος εἰς ἑαυτόν*». Κι ἐδῶ ἔγκειται ὅλο τὸ παράδοξο σ' αὐτὴν τὴν ἔκσταση πού, ὡστόσο, παραμένει μέσα στὸ ἴδιο τὸ βάθος της. Ὁ **ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης** ἀποκαλύπτει τὸ μυστήριό της: «*Τὸ παραδοξότερο ἀπ' ὅλα εἶναι τὸ ὅτι στάση καὶ κίνηση εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα*».

Ἡ **κίνηση** ξεκινᾶ ἀπ' τὸ ἀριστερὸ πόδι τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ ἀγγέλου, συνεχίζεται στὴν κλίση τῆς κεφαλῆς του, περνᾶ στὸν ἄγγελο τοῦ κέντρου, παρασύρει χωρὶς ἀντίσταση τὸν κόσμο, τὸν βράχο τὸ δέντρο, καὶ ἐκβάλλει στὴν κάθετη θέση τοῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀγγέλου, ὅπου ἠρεμεῖ σὰν μέσα σὲ δοχεῖο. Παράλληλα μ' αὐτὴ τὴν κυκλικὴ κίνηση, ποὺ ἡ κατάληξή της ὁρίζει ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, καθὼς ἡ αἰωνιότητα ὁρίζει τὸν χρόνο, ἡ κατακόρυφη φορὰ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν σκήπτρων δείχνει τὴν τάση τοῦ γήινου πρὸς τὸ οὐράνιο, ὅπου ἡ ὁρμὴ βρίσκει τὸ τέρμα της.

4. Τὸ ὅραμα τοῦτο τοῦ Θεοῦ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ τὴν ὑπερβατικὴ ἀλήθεια τοῦ δόγματος. Ἀπὸ τὴν σύλληψη τῶν ἀγγέλων τοῦ Ρουμπλιὼφ ἀναδίδεται ἡ **ἑνότητα καὶ ἡ ἰσότητα**· ἔτσι θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἐκλάβη τὸν ἕναν ἄγγελο γιὰ τὸν ἄλλον. Ἡ διαφορὰ προέρχεται ἀπ' τὴν προσωπικὴ στάση καθενὸς ἀπέναντι στοὺς ἄλλους, χωρίς, ὡστόσο, νὰ ὑπάρχη οὔτε ἐπανάληψη οὔτε σύγχυση. **Τὸ χρυσάφι ποὺ λάμπει πάνω στὶς εἰκόνες σημαίνει πάντα τὴν θεότητα καὶ τὴν ὑπεραφθονία της** · οἱ πτέρυγες τῶν ἀγγέλων τυλίγουν, σκεπάζουν μὲ τὸ ἄπλωμά των τὸ κάθε τί καὶ τὰ ἐσωτερικὰ περιγράμματα τῶν πτερύγων μ' ἕνα γλυκὸ γαλάζιο προβάλλουν ἀνάγλυφη τὴν **ἑνότητα καὶ τὸν οὐράνιο χαρακτήρα τῆς ἐνιαίας των φύσεως**. **Ἕνας μόνος Θεὸς καὶ τρία Πρόσωπα ὁλότελα ἴσα**, καθὼς φανερώνουν τὰ ὅμοια σκῆπτρα, σύμβολα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας μὲ τὴν ὁποία εἶναι προικισμένος κάθε ἄγγελος. Ἡ θεία μορφὴ τῆς τριαδικῆς θεότητας μᾶς ἀτενίζει· ὑπερβαίνει τὶς ἰδικές μας διαιρέσεις καὶ τὰ ἰδικά μας σπαράγματα. Εἶναι ἕνα κυρίαρχο κάλεσμα ποὺ ἐνεργεῖ μὲ μόνη τὴν πραγματικότητά του καὶ τὴν ἁπλή του ὕπαρξη.

5. Οἱ γεωμετρικὲς μορφὲς τῆς συνθέσεως εἶναι τὸ ὀρθογώνιο, ὁ σταυρός, τὸ τρίγωνο καὶ ὁ κύκλος. Δομοῦν τὴν εἰκόνα ἀπὸ μέσα καὶ πρέπει νὰ τὰ ἀνακαλύψη κανείς. Κατὰ τὶς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς, ἡ γῆ ἦταν ὀκτάγωνη καὶ τὸ ὀρθογώνιο ποὺ βλέπομε στὸ κάτω μέρος τοῦ τραπεζίου εἶναι τὸ ἱερογλυφικὸ τῆς γῆς. Τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ τραπεζιοῦ εἶναι ἐπίσης ὀρθογώνιο· ξαναβρίσκομε σ' αὐτὸ τὴν σημασία τῶν τεσσάρων μερῶν τοῦ κόσμου, τῶν τεσσάρων σημείων τοῦ ὁρίζοντα, πού, κατὰ τοὺς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἦταν ὁ **συμβολικὸς ἀριθμὸς τῆς πληρότητας τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων**, στὴν ὁποία δὲν μπορεῖ κανεὶς οὔτε νὰ προσθέση οὔτε νὰ ἀφαιρέση κάτι. Εἶναι τὸ **σύμβολο τῆς καθολικότητας τοῦ Λόγου**. Τὸ ἐπάνω αὐτὸ μέρος τοῦ τραπεζιοῦ-βωμοῦ, παριστάνει τὴν **Βίβλο** ποὺ προσφέρει τὸ ποτήριο, καρπὸ τοῦ Λόγου. Ἂν προεκτείνωμε τὴν γραμμὴ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς (ποὺ βρίσκεται πίσω ἀπ' τὸν κεντρικὸ ἄγγελο) θὰ τὴν ἰδοῦμε νὰ κατεβαίνη, νὰ διασχίζη τὸ τραπέζι καὶ νὰ βυθίζη

τὶς ρίζες του μέσα στὸ ὀρθογώνιο τῆς γῆς· τὸ δένδρο ἐξαγγέλθηκε ἀπὸ τὸν Λόγο καὶ τράφηκε μὲ τὸ περιεχόμενο τοῦ ποτηρίου. Ἔτσι βρίσκομε τὴν ἐξήγηση τοῦ μυστηρίου του, γιατὶ τὸ δένδρο ἔφερε τοὺς καρποὺς τῆς αἰώνιας ζωῆς, γιατὶ ἦταν τὸ δένδρο τῆς ζωῆς.

Τὰ χέρια τῶν ἀγγέλων συγκλίνουν πρὸς τὸ σημεῖο τῆς γῆς, τόπο ἐφαρμογῆς τῆς θείας Ἀγάπης. Ὁ κόσμος εἶναι ἐκεῖθεν τοῦ Θεοῦ, σὰν ἕνα ὂν μὲ φύση διαφορετική· ἔγκλειστος ὅμως μέσα στὸν ἱερὸ κύκλο τῆς κοινωνίας τοῦ Πατρός, ἀκολουθεῖ τὴν κυκλικὴ κίνηση, βρίσκεται ψηλά, στὸν οὐρανό, μὲ τὴν μορφὴ τοῦ βράχου καὶ ἡ κυκλικὴ αὐτὴ κίνηση λύεται γιὰ τὸν κόσμο μέσα στὸ ἀνάκτορο-ναό. Ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι σὰν «ἐπέκτασις» τοῦ ἀγγέλου Χριστοῦ, τῆς Σαρκώσεώς του. Εἶναι τὸ κοσμικό του σῶμα, ἡ Ἐκκλησία, νύμφη τοῦ Ἀρνίου, ἑνωμένη μ' αὐτὸ «*ἀχωρίστως καὶ ἀσυγχύτως*». Ὁ ναὸς μένει στὴν ἀκινησία τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, τέρματος τῆς τριαδικῆς κινήσεως. Ὁ κύκλος τῆς κοσμικῆς λειτουργίας ἔχει κλεισθῆ. Εἶναι τὸ ἐσχατολογικὸ ὅραμα τῆς νέας Ἱερουσαλήμ. Τὸ χρυσωμένο μέρος τοῦ ναοῦ, ποὺ προεξέχει σὰν μία δύναμη προστασίας, συμβολίζει τὴν μητρικὴ προστασία τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς ἱερωσύνης τῶν ἁγίων.

Ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς ζωῆς, κατὰ τὴν παράδοση, πῆραν τὸ ξύλο γιὰ τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μορφή του εἶναι ἡ ἀόρατη, ἀλλὰ καὶ ἡ φανερώτερη βάση τῆς συνθέσεως. Ὁ φωτοστέφανος τοῦ Πατρός, τὸ ποτήριον καὶ τὸ σημεῖο τῆς γῆς βρίσκονται στὴν ἴδια κάθετη γραμμή, ποὺ διαιρεῖ τὴν εἰκόνα στὰ δύο καὶ διασταυρώνεται μὲ τὴν ὁριζόντια γραμμή, ποὺ ἑνώνει τοὺς φωτεινοὺς κύκλους τῶν παράπλευρων ἀγγέλων, σχηματίζοντας σταυρό. Ὁ σταυρὸς ἔτσι ἐγγράφεται μέσα στὸν ἱερὸ κύκλο τῆς θείας ζωῆς, εἶναι ὁ ζωντανὸς ἄξονας τῆς τριαδικῆς ἀγάπης. «*Ὁ Πατὴρ εἶναι ἡ ἀγάπη ποὺ σταυρώνει, ὁ Υἱὸς εἶναι ἡ ἀγάπη ποὺ σταυρώθηκε, τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὁ σταυρὸς τῆς ἀγάπης, ἡ ἀνίκητη δύναμή της.*» Ἡ κίνηση διαπερνᾶ τοὺς βραχίονες τοῦ σταυροῦ κι' αὐτοί, σὰν τοὺς ἁπλωμένους βραχίονες τοῦ Χριστοῦ, ἀγκαλιάζουν τὸ σύμπαν. «*Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν*» (Ἰω. ιβ' 32). Ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι τὰ δύο χέρια τοῦ Πατρός. Ἂν ἑνώσωμε τὰ ἄκραῖα σημεῖα τοῦ τραπεζιοῦ μὲ τὸ σημεῖο ποὺ βρίσκεται ἀκριβῶς πάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴ τοῦ κεντρικοῦ ἀγγέλου, βλέπομε πὼς οἱ ἄγγελοι εἶναι τοποθετημένοι ἀκριβῶς σ' ἕνα **ἰσόπλευρο τρίγωνο· τοῦτο φανερώνει τὴν ἑνότητα καὶ τὴν ταυτότητα τῆς Τριάδος ποὺ κορυφή της εἶναι ἡ «πηγαία θεότης», ὁ Πατήρ**. Τέλος, ἡ γραμμὴ ποὺ σύρεται ἀκολουθώντας τὰ ἐξωτερικὰ περιγράμματα τῶν τριῶν ἀγγέλων σχηματίζει ἕνα τέλειον κύκλο, σημεῖο τῆς **θείας αἰωνιότητας**. Τὸ κέντρο τοῦ κύκλου αὐτοῦ εἶναι στὸ χέρι τοῦ Πατρός, τοῦ Παντοκράτορος.

6. **Ἡ στάση τοῦ Πατρὸς** ἔχει κάτι τὸ μνημειακό, ἀναδίδει τὴν ἱερατικὴ εἰρήνη καὶ τὴν ἀκινησία, τὴν καθαρὴ πράξη, τὸ συντελεσμένο, στατικὴ ἀρχὴ τῆς αἰωνιότητας· ταυτόχρονα ὅμως, μὲ μία ἀντίθεση ἀπὸ τὶς καταπληκτικώτερες, τὸ αὐξανόμενο κῦμα τῆς κινήσεως τοῦ δεξιοῦ βραχίονα, ἡ δυνατή του καμπύλη, ποὺ ἐναρμονίζεται μὲ τὴν

ἴδια τὴν δύναμη μὲ τὴν ὁποία κλίνει ὁ λαιμὸς καὶ ἡ κεφαλή, ἐκφράζουν τὴν δυναμικὴ ἀρχή. Τὸ ἄρρητο μυστήριο τοῦ Θεοῦ βρίσκεται σ' αὐτὴ τὴν σύνθεση τῆς ἀκινησίας καὶ τῆς κινήσεως· εἶναι τὸ «*ἀπόλυτο*» τῶν φιλοσόφων, ἡ «*καθαρὴ πράξη*» τῶν θεολόγων καὶ ὁ Θεὸς ὁ Ζῶν τῆς Βίβλου, ὁ «*Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*».

Ἡ θεία δύναμη, καθὼς τὴν ὁμολογεῖ τὸ «*Πιστεύω*» μας («*Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, πατέρα Παντοκράτορα*») εἶναι ἡ πατρικὴ δύναμη τῆς ἀγάπης τοῦ Πατρός, ποὺ ἀπαυγάζει στὸ βλέμμα τοῦ μεσαίου ἀγγέλου. Ἐπειδὴ εἶναι ἀγάπη, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκαλυφθῆ παρὰ «*ἐν κοινωνίᾳ*» καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γνωσθῆ παρὰ ὡς κοινωνία. «*Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰμὴ δι' ἐμοῦ*» (Ἰω. ιδ΄ 6)· καὶ ἐξ ἄλλου: «*Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν*» (Ἰω. στ΄ 44). Τοῦτο δὲν εἶναι διόλου στενότητα ἢ εὐαγγελικὴ ἀποκλειστικότητα, ἀλλὰ ἡ συνταρακτικώτερη ἀποκάλυψη τῆς ἴδιας τῆς φύσεως τῆς ἀγάπης. Δὲν μποροῦμε νὰ ἔχωμε καμία γνώση τοῦ Θεοῦ, ἔξω ἀπὸ τὴν κοινωνία ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ, ποὺ εἶναι πάντοτε τριαδικὴ καὶ εἰσάγει στὴν κοινωνία Πατρὸς καὶ Υἱοῦ. Τοῦτο μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐννοοῦμε γιατὶ ὁ Πατὴρ δὲν ἀποκαλύπτεται ποτὲ ἄμεσα. Εἶναι ἡ Πηγὴ καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ εἶναι ἡ Σιωπή. Ἀποκαλύπτεται αἰώνια, ἡ δυαδικὴ ὅμως ἑνότητα Υἱοῦ καὶ Πνεύματος εἶναι ἐκείνη ποὺ παρουσιάζει τὴν κοινωνία αὐτή, τῆς ὁποίας ζωντανὴ ἑστία εἶναι τὸ ποτήριον.

Οἱ γραμμὲς ἀπὸ τὴν δεξιὰ πλευρὰ τοῦ κεντρικοῦ ἀγγέλου γίνονται πλατύτερες ὅσο πλησιάζουν τὸν ἄγγελο πρὸς τὰ ἀριστερά μας. Στὴν συμβολικὴ γλῶσσα τῶν γραμμῶν οἱ **κυρτὲς καμπύλες** σημαίνουν πάντα τὴν ἔκφραση, τὴν ὁμιλία, τὴν μετάθεση, τὴν ἀποκάλυψη, ἐνῶ ἀντίθετα οἱ **κοῖλες καμπύλες** σημαίνουν τὴν ὑπακοή, τὴν προσευχή, τὴν αὐταπάρνηση, τὴν δεκτικότητα. Ὁ Πατὴρ εἶναι στραμμένος πρὸς τὸν Υἱό του. Ὁμιλεῖ. Τὸ κίνημα ποὺ διαπερνᾶ τὸ εἶναι του εἶναι ἡ ἔκσταση: ἐκφράζεται ὁλόκληρος μέσα στὸν Υἱό: «*Ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ*». «*Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμὰ ἐστί*».

7. **Ὁ Υἱὸς** ἀκροᾶται· οἱ **πτυχὲς τοῦ ἐνδύματός του** ἐκφράζουν τὴν ὑπέρτατη προσοχή, τὴν αὐτοεγκατάλειψη. Ἀπαρνεῖται ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του γιὰ νὰ μὴν εἶναι ἄλλο παρὰ ὁ Λόγος τοῦ Πατρός του: «*Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα*». Τὸ δεξιὸ χέρι του ἐπαναλαμβάνει τὴν κίνηση τοῦ Πατρός, τὴν εὐλογία. Τὰ δύο δάκτυλα ποὺ ξεχωρίζουν πάνω στὴν λευκότητα τῆς τράπεζας-Βίβλου εὐαγγελίζονται τὸν δρόμο τῆς σωτηρίας-ἑνώσεως μέσ' στὸν Χριστὸ τῶν **δύο φύσεων**, τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου μέσα στὴν κοινωνία τοῦ Πατρός.

8. Τὸ ἀφημένο χέρι τοῦ πρὸς τὰ δεξιά μας ἀγγέλου δείχνει τὴν κατεύθυνση τῆς εὐλογίας, **τὸν κόσμο**· φαίνεται νὰ σκέπη, νὰ προστατεύη, νὰ «κλωσσᾶ» (κατὰ τὴν ἔκφραση τῆς βιβλικῆς διηγήσεως γιὰ τὴν δημιουργία). Πάνω ἀπὸ τὸ ὀρθογώνιο τοῦ κόσμου τὸ χέρι αὐτὸ μοιάζει μὲ τὰ ἁπλωμένα πτερὰ τῆς ἁγνῆς περιστερᾶς.

Ἡ γλυκύτητα τῶν γραμμῶν τοῦ πρὸς τὰ δεξιά μας ἀγγέλου ἔχει κάτι τὸ μητρικό*. Εἶναι **ἡ παρηγορία, ὁ Παράκλητος**, ἀλλὰ εἶναι καὶ τὸ Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα τῆς Ζωῆς. Εἶναι αὐτὸς ποὺ δίδει τὴν ζωὴ καὶ στὸν ὁποῖο κάθε ζωὴ ἔχει τὴν ἀρχή της. Εἶναι **ὁ τρίτος ὅρος τῆς θείας Ἀγάπης, τὸ πνεῦμα τῆς Ἀγάπης** . Ἡ στάση του εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν στάση τῶν δύο ἄλλων ἀγγέλων. Μὲ τὴν κλίση καὶ τὴν ὁρμὴ ὅλου τοῦ εἶναι του βρίσκεται ἀνάμεσα στὸν Πατέρα καὶ στὸν Υἱό· εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνίας καὶ τῆς «περιχωρήσεως». Τοῦτο δείχνεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ τόσο ἀξιοσημείωτο γεγονὸς ὅτι ἡ κίνηση ξεκινᾶ ἀπὸ τὸν ἄγγελο αὐτόν. Μέσα ἀπὸ τὴν ἰδική του πνοὴ ὁ Πατὴρ μετακινεῖται πρὸς τὸν Υἱό, ὁ Υἱὸς δέχεται τὸν Πατέρα καὶ ὁ Λόγος ἀντηχεῖ. Ὅπως λέγει ὁ **ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός**, «***Μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀναγνωρίζομε τὸν Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ τὸν Υἱὸ θεωροῦμε τὸν Πατέρα***». Καὶ κατὰ τὰ Θεοφάνεια, μέσα στὴν κίνηση τῆς περιστερᾶς φέρεται ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱό.

9. **Τὰ χρώματα** στὴν ἁγιογραφία ἔχουν ἰδική των γλῶσσα. Στὸν Ρουμπλιὼφ φθάνουν ἕναν πλοῦτο ἀνεξίσωτο, μία ὁλοκληρωτικὴ μουσικὴ συγχορδία** μὲ ὅλη τὴν κλίμακα τῶν πιὸ λεπτῶν ἀποχρώσεων, ποὺ αὐγάζουν σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς συνθέσεως. Ἡ πυκνότητα τῶν χρωμάτων τῆς κεντρικῆς μορφῆς γίνεται ἐντονώτερη μὲ τὴν ἀντίθεση τῆς λευκότητας τοῦ τραπεζιοῦ καὶ ἀνακλᾶται στὴν μεταξένια μαρμαρυγὴ τῶν παράπλευρων ἀγγέλων.

Τὸ βαθὺ πορφυρό (ἡ θεία ἀγάπη) καὶ τὸ πυκνὸ γαλάζιο (ἡ οὐράνια ἀλήθεια) μὲ τὸ ἀστραφτερὸ χρυσάφι τῶν πτερύγων (ἡ θεία ἀφθονία) σχηματίζουν τὴν τέλεια συγχορδία ποὺ συνεχίζεται καὶ ξαναβρίσκεται μὲ μία τονικότητα γλυκύτερη, σὰν μία ἀποκάλυψη μαλακώτερη, τὴν μύηση κατὰ βαθμίδες: ἐλαφρὸ ρόδινο καὶ μενεξεδὶ ἀριστερά μας, γλυκύτερο γαλάζιο καὶ ἀσημὶ πράσινο δεξιά μας. Τὸ χρυσάφι τῶν θρόνων, τῆς θείας καθέδρας, ἐκφράζεται γιὰ τὴν ὑπεραφθονία τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι ὁ Πατήρ, ἀπρόσιτος μέσ’ στὴν πυκνότητα τῶν χρωμάτων του, μέσ’ στὰ ἐρέβη τοῦ φωτός του, ἀποκαλύπτεται γλυκύτερος, προσιτὸς μέσα στὴν φωτεινὴ νεφέλη τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀπὸ μακριὰ ἡ σύνθεση αὐτὴ δίδει τὴν ἐντύπωση μιᾶς φλόγας γαλάζιας καὶ κόκκινης. Ὅλα εἶναι φλόγα μέσα στὸν λαμπερὸ ἀέρα τοῦ Μεσημεριοῦ: «*Ὅποιος εἶναι κοντὰ σὲ μένα, εἶναι κοντὰ στὴν φωτιά*».

Τὸ χέρι τοῦ Πατρός, καθὼς ἁπλώνεται πάνω ἀπὸ τὸ ποτήριον, κρατεῖ τὴν **ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος**. Τὸ Ἄρνιον τὸ «*ἐσφαγμένον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου*» καὶ τὸ Ἀρνίον ὁ «*ναὸς τῆς νέας Ἱερουσαλήμ*», ὁ μυστικὸς δεῖπνος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ὑπόσχεσή του νὰ πιῆ τὸν καρπὸ τῆς ἀμπέλου στὴν Βασιλεία τοῦ Πατρός του, ἐγκλείουν τὸν χρόνο μέσ’ στὴν αἰωνιότητα. **Τὸ ποτήριον** ἀκτινοβολεῖ μέσ’ στὴν λαμπρὴ λευκότητα τοῦ Λόγου ποὺ ἐκπέμπει ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἀλήθειας· εἶναι ἡ ἀκτινοβολία τῆς θείας καρδίας, τὸ ἀμοιβαῖο δώρημα τῶν τριῶν θείων Προσώπων.

Ἀπὸ τὴν εἰκόνα ἀναδίδεται ἕνα **ἰσχυρὸ κάλεσμα** «*ἵνα πάντες ἓν ὦσιν... καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν*». Ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχει κατ' εἰκόνα τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ· ἡ Ἐκκλησία-κοινωνία εἶναι ἐγγεγραμμένη μέσα στὴν φύση του ὡς ἡ ὑπέρτατη ἀλήθειά του.**Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν κληθῆ νὰ ἑνωθοῦν γύρω ἀπὸ τὸ ἴδιο καὶ μοναδικὸ ποτήριον, ν' ἀνυψωθοῦν στὸ ὕψος τῆς θείας καρδίας καὶ νὰ λάβουν μέρος στὸ μεσσιανικὸ Δεῖπνο, νὰ γίνουν ἕνας μόνος Ναὸς-Ἀρνίου** . «*Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν*».

Τὸ ὅραμα τελειώνει σ' αὐτὸν τὸν ἐσχατολογικὸ φθόγγο: Εἶναι ἡ **πρόγευση τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν**, περιρρέεται ὁλάκερο ἀπὸ φῶς ποὺ δὲν εἶναι τοῦ κόσμου τούτου, περιρρέεται ὁλάκερο, τέλος, ἀπὸ μία χαρὰ ἁγνή, ἀνιδιοτελῆ, ἀπὸ μία χαρὰ θεία· ἀπὸ τὸ ἁπλὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Τριὰς ὑπάρχει, ὅτι ἔχομε ἀγαπηθῆ καὶ ὅτι ὅλα εἶναι Χάρη. Ἡ ἔκπληξη ἀναβλύζει ἀπ' τὴν ψυχὴ μέσ' στὴν σιγή της. Οἱ μυστικοὶ δὲν ὁμιλοῦν ποτὲ γιὰ τὴν κορυφή, ἡ σιωπὴ μόνη τὴν ἀνακαλύπτει.

_____

* : Ruach = πνεῦμα· στὶς σημιτικὲς γλῶσσες εἶναι γένους θηλυκοῦ. Τὰ συριακὰ κείμενα μεταφράζουν συχνὰ τὸν Παράκλητο (Παρηγορητή) ὡς ἡ Παράκλητος (Παρηγορήτρια)

** : Σ.Μ. Ὁλοκληρωτικὴ συγχορδία faccord total: ἡ συγχορδία ποὺ σχηματίζεται μὲ συνήχηση ὅλων τῶν φθόγγων τῆς κλίμακας στὴν ὁποία ἀνήκει.

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο «Ἡ Ὀρθοδοξία», ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, 1972, σὲ μετάφραση Ἀγαμέμνονος Μουρτζόπουλου. Πρώτη ἔκδοση, στὰ γαλλικά, 1965)

(Πηγή ψηφιακού κειμένου: Αντίφωνο*)*